

CSODÁLATOS TAVASZ

CSODÁLATOS tavasz volt a magyar munkásosztály, a magyar nép számára 1919 tavasza. A nyomort és keserűséget hozó hosszú háború után, az őszirózsák népi-nemzeti kilátástalanságba torkolló mámoros napjai nyomán, amikor egy jelentéktelen francia ezredes akarta dirigálni az országot, Magyarország ipari proletariátusa, földműves szegénysége és forradalmi értelmisége kezébe vette sorsának irányítását. Azóta könyvtára menő cikk, visszaemlékezés, dokumentumanyag s szaktanulmány bizonyítja és indokolja, hogy mennyiben voltak meg az objektív és a szubjektív feltételei a magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltásának, mik voltak hibái, mi okozta korai bukását. Mindez ma már tananyag általános iskolától egyetemig, s a leegyszerűsítés veszélye nélkül e problémákat nem is tudnánk beszorítani e szűk sorozat utolsó részének bevezetőjébe.

Csodálatos napok voltak azok, amelyek a tételekbe-adatokba sűrítés, a drapériás ünneplések, a sokféle torzítás stb. következtében, sajnos félévszázad alatt vesztek eredeti varázsukból. Ismerjük-e, átérezzük-e az óriási munkabírású dolgozó fiatalember-vezetők — mert többnyire azok voltak! — tevékenységét, a proletárhaza védelméért fegyvert fogó csepeli munkások s alföldi parasztok sorsát, a végre egészséges lakásba költöző családok s az üdülő vonatokba felszálló gyerekek örömeit? Felmértük-e már valóban annak a nagyszerű bátorságnak a forrásait, amely a világ-, illetve európai forradalom tudatában is — ez ugyanis a kommunizmus mindennapi politikájának szerves részét képezte — a győztes Antant és a hozzá csatlakozott közép-európai uralkodó osztályok fenyegető túlereje mellett csaknem a vakmerő kihívással volt egyenlő? Igen, persze az egykori írók, felvételek, az irodalmi művek és a tudományos feldolgozások lehetővé teszik, hogy mindezt megismerjük, de napjaink problémái mellett nemigen fordítunk arra gondot, hogy át is érezzük.

SZEGED 1919. március 22.: a budapesti események hírére ülést tart a Munkástanács, itt is egyesül a két munkáspárt, megalakul a forradalmi intézőbizottság és a direktórium: megkezdődik a proletárdiktatúra a demarkációs vonal mentén fekvő városban.

Szeged 1919. március 26.: Betrix, a francia városparancsnok ultimátumot intéz a város vezetőihez. Ennek következtében a munkáshatalom megszűnik. A proletárdiktatúra helyi vezetői elmenekülnek, majd később Felsőközpontban (Balástya) folytatják tevékenységüket. A proletárdiktatúra 5 napja alatt megindult forradalmi szervezőmunka megszakad, a lakosság szociális és kulturális felemelésének tervei nem valósulhatnak meg. A francia városparancsnok megbízásából Szeged élére újra a polgári demokratikus forradalom alatti vezetők kerülnek. A város különleges helyzetbe jutott. Egyelőre még megőrizheti a Budapesttel való kapcsolatát, a lapokban megjelenhetnek a Forradalmi Kormányzótanács rendeletei, április 14-én megtarthatják a demonstráció számba menő tanácsválasztást, de éppen a választás napján szünteti meg a városparancsnok az ország meg nem szállt területeivel való összeköttetést. Az ezt követő hetek már a nyílt ellenforradalom szerveződésének és színrelépésének, a város dolgozóitól merőben idegen „szegedi gondolat” születésének időszakát jelentik.

R. J.

A forradalom napjai Szegeden

17

Szeged város népéhez! Amikor az egész ország proletársága testvéri szövetségre lépett és kezébe vette a végrehajtó hatalmat, természetesen Szeged város proletársága is szívvel-lélekkel csatlakozott ahhoz a szövetséghez, amely egyedül van hivatva az ország rendjét és nyugalomát fenntartani, de amely egyszersmind hatalma teljes tudatában, támaszkodva a proletárság által biztosított nyugalomra, a város ügyeinek intézését is átvette.

Hangsúlyozni akarjuk, hogy a proletárdiktatúra a régi szociáldemokrata párt és kommunista párt egyhangú és őszinte megállapodása alapján jött létre és az ügyek intézését a két pártból alakult szocialista párt által kijelölt férfiak intézik.

A forradalmi bizottság a város legfőbb ügyeinek intézését egy háromtagú direktóriumra ruházta és pedig korlátlan hatalommal, amelynek Czibula Antal, Udvardi János és Wallisch Kálmán a tagjai.

Figyelmeztetünk mindenkit, hogy a direktórium vagy a végrehajtóbizottság, vagy albizottságok utasításait, hirdetményeit megsérvelje és szigorúan betartsa. Különösen áll ez az élelmszerbeszolgáltatásokra és az áruzsora leküzdésére, amelyek be nem tartását szigorúan megtoroljuk, de nem kevésbé fogjuk azokat kérielhetetlenül üldözni, akik a mai hirtelen átmenet alaptalan vész hírek terjesztésével akarják súlyosbítni.

Minden proletár érdekében cselekszünk. Vas fegyelmet, tiszta öntudatot, becsületes munkát követelünk minden vonalon.

A direktórium rendeletei. I. számú rendelet: A szegedi direktóriumról. Szegedi Napló, 1919. márc. 23. 3. l.

18

A Munkástanács ma esti ülésén foglalkozott a szegedi megváltozott helyzettel. A szegedi ösztönmunkásságot képviselő testület méltóságát teljes magatartással egyhangúlag kimondotta, hogy a viszonyoknak ez a változása nem jelenti a régi rend visszatérését. A proletárdiktatúra az egész országban és Szegeden is továbbra is teljes érvényben marad. Úgy Dettre János, mint Somogyi Szilveszter és Temesváry Géza csak azzal a kifejezettel elhatározásukkal fogadták el a francia parancsnokság kezéből megbízatásukat,

diktatúra ügyét szolgálják. Fogadják ezt figyelmeztetésül mindazok, akik ma túlságosan hangosok voltak. **Mindenkihez.** Szegedi Napló. 1919. márc. 28. 1. l.

19

Mélyes és rendületlen hittel jogaink és igazságaink végső és teljes diadalában, fordulunk ma hozzátok testvéri szóval, Szeged népe!

A francia parancsnokság azzal a feltétellel szállta meg a közigazgatás átvétele nélkül városunkat, ha mi biztosítjuk arról, hogy a város társadalma a megpróbáltatás e nehéz napjaiban

féltetve minden osztályellentétet és gyűlölséget, a rend és a munka szellemében teljesíti tovább e nagy idők parancsát, amelyek mindenkitől kivétel nélkül a tökéletes, öntudatos önfegyelmézést kívánják meg.

A munkás tehát ne viseltesse el-lenséges módon a polgár iránt, viszont a polgár ne hívja ki semmiféleképpen a munkás jogos haragját! A munkástól önfeláldozó mérsékletet, a polgártól engedelmességet várunk.

Mi a magyar szovjetkormány és proletárdiktatúra diadalmas szellemében, a magyar dolgozók millióinak érdekében ezennel megteszünk minden lehetőt, vezetjük e sokat szenvedett várost a kölcsönös megértés? minden elnyomást megszüntetve ki fog vinni ez a nép erejéből előtörő forradalmas világalakulást, amelynek mi, magyarok ma az élén haladunk!

Ebben a szilárd hitben és őszinte reményben elvárjuk tőletek, Szeged népe, osztálykülönbség nélkül, a szorongatott ország és a megpróbált város nevében, hogy a rendet, nyugalmat, a közbiztonságot, a testvér együttműködést kivétel nélkül mindnyájan a legfőbb parancsnok tekintetét és betartását!

Gondoskodni fogunk a munka folytonosságáról, a lakosság élelmezéséről, a rendnek és belbékének fenntartásáról, de erre az emberi erőt messze meghaladó feladatra, melynek teljesítéséért életünkkel, becsületünkkel és történelmi felelősségünkkel kell helytállnunk, csak abban a meggyőződésben vállalkozhatunk, ha magunk mögött tudjuk Szeged város népét.

Hisszük és elvárjuk, hogy a jövőző napok minden eseményével igazolni fogjátok ennek a rendíthetetlen meggyőződésünknek igazságát.

Szegeden, 1919. március 28.
Dettre János dr., Somogyi Szilveszter dr., Tabódy Zsolt. Szeged Népehez! Szegedi Napló. 1919. márc. 29. 1. l.

Azt észleljük, hogy a katolikus autonómia létesítésének ürügye alatt egyesek még nem engedett agitációt folytatnak. Figyelmeztetünk mindenkit, hogy ilyen eljárásról tartózkodjanak, mert annak súlyos következményei lehetnek.

A forradalmi végrehajtó-bizottság Figyelmeztetés. Szegedi Napló. 1919. apr. 10. 1. l.

20

Szeged proletariátusa ma választotta a munkások, katonák és földműves-szegények 250 tagú tanácsát, amely szerv körülbelül a régi törvényhatóság-nak felel meg. Minden üzemben szünetelt ezen a napon a munka, hogy minden dolgozó elmehessen az urnákhoz és leadhassa szavazatát azokra, akiket megbiz a városvezetés súlyos munkájával. Reggeltől estig sűrű tömegekben keresték fel a proletárok ezrei a választóhelyiségeket, amelyekben és amelyek körül dacára annak, hogy soha még ennyi ember nem szavazott Szegeden, ezúttal elmaradtak a pálinka, bor és fejezének segítségével megtartott választásoknál megszokott verekedések, és egyéb épületes „alkotmányos” esetek. Nem volt szükség csendőrszuronyra, vagy katonakészletségre. A tömeg olyan példás rendet tartott a választások alkalmával, ami-

DÉLMAGYARORSZÁG

Szeged, 1919. VIII. évfolyam, 71. szám. Szombat, március 29.

Szeged népéhez!

Milyen nehéz és felelős feladatot kell megoldani a városnak, amelynek a francia parancsnok a kezébe adta az irányítást. A város élére újra a polgári demokratikus forradalom alatti vezetők kerülnek. A város különleges helyzetbe jutott. Egyelőre még megőrizheti a Budapesttel való kapcsolatát, a lapokban megjelenhetnek a Forradalmi Kormányzótanács rendeletei, április 14-én megtarthatják a demonstráció számba menő tanácsválasztást, de éppen a választás napján szünteti meg a városparancsnok az ország meg nem szállt területeivel való összeköttetést. Az ezt követő hetek már a nyílt ellenforradalom szerveződésének és színrelépésének, a város dolgozóitól merőben idegen „szegedi gondolat” születésének időszakát jelentik.

A direktórium rendeletei. I. számú rendelet: A szegedi direktóriumról. Szegedi Napló, 1919. márc. 23. 3. l.

A Délmagyarország 1919. március 29-i számának címlapjáról

lyent ez előtt ekkora tömegnél elképzelni is nehéz lett volna... Minden arcon ott ült az öröm boldog mosolya, sokan meg voltak illetődve. Így látunk egy öreg munkást, aki meghatóan mondogatta:

— Hatvan esztendősem lettem, oszt most szavaztam először.

Az egyes szakszervezetek testületileg járultak az urnák elé és adták le szavazataikat. A délelőtti órákban egyetlen pillanatra sem csökkent a szavazók érdeklődése úgy, hogy bizonyosra vehető, hogy várakozáson felül, — nagyszámú leadott szavazatot, az ösztömpröletáriátus akarata bízta meg a megszálalás folytán súlyosított feladattal a választott tanács tagjait.

A helyőrség katonái is több helyen szavaztak. Nagy részük a Mars-téri volt negyvenhatos laktanya zenepavilonjában adja le szavazatát. A pavilon előtt a katonai zenekar a Marselleiset és az Internacionálét játszva felváltva és a katonák a két nemzetközi himnusz hangjai mellett gyakorolják ezúttal először politikai jogait. A szavazás századonként, illetve szakaszonként történik. Természetesen itt is mindenütt a legnagyobb rendben, szervezett munkásokhoz méltó fejelemzettséggel folyt a szavazás. A városban felállított többi szavazatszedő helyeken is egész napon át folyt a szavazás, a tanyákon pedig már vasárnap zajlott le a választás. Újszegeden miután kétséges volt a választások megtarthatása, nem jelöltek ki szavazó helyeket, s ezért — miután reggel megnyílt a forgalom — az újszegediek a városházán adták le szavazataikat.

A szavazások eredménye.

A szavazatok összeszámolását a választások befejezése után, négy óra tájban kezdték meg a bizottságok a városháza 12-es számú szobájában. Ugyanitt bontották fel azokat a lepecsételt urnákat, melyekben vasárnap gyűjtötték össze a külterületi szavazatokat. A szavazatok mennyisége olyan nagy, hogy lapunk zártáig nem sikerült megállapítani, hogy hány szavazatot adtak le összesen. Hozzávetőleges számítás szerint 30—40 000 szavazatot adtak le a különböző szavazóhelyeken. A szavazatok zömét természetesen a belvárosi szavazatszedő bizottság előtt, a városházán adták le.

30—40 000 szavazatot adtak le Szegeden a mai tanácsválasztáson. Szegedi Napló, 1919. apr. 15. 1. l.

21

Ami már vasárnap szélteben beszéltek a városban, az ma valóra vált: megnyílt az újszegedi híd és vele a Bánát, ellenben északnak, Budapest felé Szeged a lehető legszigorúbban el van zárva az ország fővárosától és a tőle, illetve a tanácskormánytól függő országrészekről. Se vasút, se országút még Szatymazra se, se posta, se táviró, se telefon. A levegőt kifejeztették a tilalomból.

Betrix ezredes, városkormányzó: az új rendet életbeléptető távirata Dettre János kormánybiztoshoz a következő:

Szeged város kormányzósága

Betrix ezredes, a város kormányzója a Kormánybiztos Úrnak

Tisztelettel értesítem, hogy a francia hatóságok akként határoztak, hogy a szövetséges csapatok által megszállt területek és a Budapesttől függő magyar országrészek között holnap, hétfő, április 14-ike reggel 7 óráttól kezdve minden közlekedés (vasút, közutak, telefon, telegráf, posta) megszakad.

A szövetségesek által megszállt területek lakói (Arad és Szeged beleértve) a független magyar országrészekbe csak a hadseregparancsnok-tábornok által személyesen adott útlevelel mehetnek egészen kivételes esetekben.

Mindenki, aki magyar területre lép, vagy viszont, mint kém fel lesz tartóztatva. Az őrszemek és előőrsk rálőnek mindenikre, aki a vonalak erőszakos átlépését megkísérli.

A szövetségesek által megszállt és a magyar terület között mindennemű kereskedés tilos.

Ezzel szemben Szeged és Arad szabadon közlekedhetnek és kereskedhetnek a szövetségesek által megszállt területekkel holnap reggel 7 óráttól kezdve. Következésképp az újszegedi híd megnyílik. Magától értődik, hogy fegyvert, lőszer és hadianyagot se a városból ki, se a városba bevinni nem szabad.

Az ezen tilalom ellen vétőket az örök vagy őrszemek azonnal lefogják. Azok, akik eddig a városból a Budapesttől függő magyar területre oda és vissza szóló útlevelel már kimentek, az előrs által fogadva lesznek és ügyük azonnal el lesz intézve.

Ez a kedvezmény a városba való visszatérésre április 17-én megszűnik.

Jegyzet: A szövetségesek által megszállt területek és a Budapesttől függő magyar terület között minden telefon és táviró összeköttetés megszakad, kivéve Aradon át.

Ezen a helyen át az összeköttetés Aradon Gondrecourt tábornok és Temesváron a 17-ik garmati hadosztály vezénylő tábornokának ellenőrzése alatt áll.

Betrix ezredes a város kormányzója

Szeged hétfőtől kezdve el van zárva Budapesttől, szabadon közlekedhetni a megszállt területekkel. Szegedi Napló, 1919. apr. 15. 1. l.